

4. Korespondence duchovních úřadů všech uznaných církví jest v záležitostech týkajících se náboženství, manželství, škol a jiných věcí úředních prosta poštovního; duchovní správce jsou oprávněni užívatí korespondenčních lístků poštovního prostých (čl. II. odst. 8 z. z 2. října 1865 č. 108 ř. z. a výn. min. obchodu ze dne 14. září 1884 č. 157 ř. z.).

5. Nařízením dvorské kanceláře ze dne 5. prosince 1844 č. 28.998, bylo ve smyslu nejv. rozh. ze dne 11. března 1833 (nař. dvor. kanc. na haličské gubernium ze dne 29. března 1833 č. 504 a ze dne 10. května 1833 č. 9090) nařízeno pro ty provincie, kde zaveden jest stálý katastr, že se má upustiti pro budoucnost od posavadního stanovení placení daně gruntovní z těch kurátních obročí, která zkrácena jsou na kongruie provisoriem daně gruntovní a že má se uložiti za povinnost poživatelům obročí, aby zaplatili daň vypadající na jich gruntovní majetek hotově proti tomu, když se jim poskytne náhrada z náboženského fondu na základě zmenšení kongruy těch kterých obročí (viz čl. Duchovenstvo, Církev, Congrua a j.).

Literatura: prof. Dr. Pražák, Právo ústavní, III, 1897.

Náboženství. (Vyučování náboženství).

I. Vyučování náboženství na školách obecných a měšťanských.

Náboženství jest povinný předmět učebný na školách obecných a měšťanských. Státní ingerence obmezuje se však jen na kontrolu a vrchní dozor, státu příslušící, který vykonává tento nad veškerým školstvím, a zavazuje tudíž církve i náboženská společenstva, aby péči měly o udílení náboženského vyučování.

2. Zákony pro školy obecné obsahují ve příčině státního dozoru tyto zásady:

a) Církvím a náboženským společenstvům přísluší právo, aby si ustanovily svého učitele náboženství, rozdělily vyučovací látku, dohlížely na celé vyučování náboženství.

b) Těmto přísluší dále stanoviti účely a plány vyučovací, které prozkoumá i schválí stát.

c) Náboženská společenstva volí sobě sice učitele náboženství, než kvalifikace dojdou tito pouze na základě zákonem vydaných předpisů.

d) Stát vyhradil si, nehledě k autonomii církví, též schvalování látky učební, učebního účelu i plánu, pomůcek a knih učebních.

Za takového stavu zákonodárství objevily se velmi záhy citelné mezery a vady v náboženském vyučování a to nejprve při těch společenstvech náboženských, jež nemají ústředních náboženských orgánů, jak tomu jest u židovského náboženského společenstva. Můžeť každá náboženská obec dle svého uvážení látku i plán učební navrhnouti, a může tedy u té takový, u oné jinaký modus se zachovávatí v udílení náboženského vyučování, takže žák opustiv školu a přestoupiv do školy jiné obce nebude s to, v udíleném vyučování pokračovati, resp. na získaných vědomostech dále budovati; i náleží tudíž na správu náboženskou, aby z důvodů didakticko-paedagogických upravila jednotně rozdělení látky vyučovací.

e) O vyučování náboženství ve školách mějž církev nebo náboženská společnost péči (čl. 17. stát. zákl. z. ze dne 21. prosince 1867 č. 142 ř. z., § 2 zák. ze dne 25. května 1868 č. 48. ř. z., § 5 zák. ze dne 2. května 1883 č. 53 ř. z.). Předpis čl. 17. stát. zákl. z. ze dne 21. prosince 1867 zachovává pouze každé náboženské společnosti právo

a možnost, aby dostála své povinnosti vyučovati náboženství ve školách a předpokládá, že dotyčná církev dostojí svému úkolu. Na základě této normy nikterak nezávisí možnost školy vydržovati na ochotě církve, chce-li vyučovati náboženství čili nic (rozh. správ. soudu zě dne 26. března 1885 sb. »Budw.«, IX., 2476.). § 2 říš. zák. o obecných školách nenařizuje, že vyučování náboženství není věcí školy obecné, ani účelem její, nýbrž stanoví, že jest to pouze záležitostí církve a náboženských společností. Dle § 1. tohoto zákona jest totiž úkolem školy obecné, »aby v mravnosti a v náboženství děti vychovávala« a dle § 3. téhož zák. jest náboženství předmětem vyučovacím; povolává-li § 5 k obstarávání náboženského vyučování v první řadě církve a náboženské společnosti, lze z tohoto ustanovení pouze dovoditi, že toliko státem uznaná náboženská vyznání mohou býti předmětem náboženského vyučování, že stát sleduje tento účel školy spoléhá na spolupráci církví a náboženských společností ve příčině úkolů, jež si tyto obraly, a nikoli, že vyučování náboženství by bylo jediné záležitostí náboženskou, pouhou věcí kultu, což se nikdy státi nemůže, ježto dle téhož § 5 »v případě, že by církev nebo náboženská společnost opomenula postarati se o náboženské vyučování, má zemský školní úřad potřebná opatření učiniti«; zákon ze dne 20. června 1872 mluví v takovém případě o udílení náboženského vyučování učitelem světským. Udílení vyučování náboženského jest tedy právě tak účelem škol obecných jako udílení vyučování v ostatních předmětech vyučovacích (rozh. správ. soudu ze dne 8. listopadu 1882 sb. »Budwinski«, VI. 1551.).

f) Státu přísluší ve příčině veškerého vyučování i vychování, tudíž i ve příčině náboženského vyučování, vrchní řízení a dozor (čl. 17. posl. věta cit. zák. stát. zák. ze dne 21. prosince 1867 a § 1 cit. zák. ze dne 25. května 1868.).

g) Počet hodin, vyhrazený náboženskému vyučování, určuje rozvrh vyučovací. Rozdělení látky na jednotlivé běhy stanoví církevní úřadové.

h) Učitel náboženství, úřady církevní a náboženská společenstva musí vyhověti zákonům školským a v jejich mezích vydaným nařízením školních úřadů. Opatření církevních úřadů o náboženském vyučování a náboženském cvičení budtež oznámena správci školy a to okresní školní radou. Opatřením, jež se nesrovnávají se všeobecným řádem školským, odepře se oznámení.

i) Církví jest zůstaveno, aby se kdykoli svými orgány o pokroku v náboženství ve škole přesvědčila. Chtějí-li však církevní orgánové demonstrativním způsobem zkoušku z náboženství mimo školu předsevzítí obejdouce při tom školní úřady, učiní z ní pouhý církevní výkon, jehož učitel nemusí se účastniti a k němuž nesmí děti školou býti přidržovány a jehož výsledky nesmějí míti žádný vliv na školní vysvědčení (výn. min. kultu a vyuč. ze dne 28. června 1868 č. 5705).

j) Opomen-li církev nebo náboženská společnost postarati se o vyučování náboženství, má zemský úřad školní, vyslyšev účastníky, potřebná opatření učiniti (§ 5 říš. škol. zák.). Ustanovení § 5 říš. z. škol. o ustanovení učitele k vyučování náboženství, není-li zvláštního učitele náboženství, platí i pro soukromé školy obecné; způsobilostí učitelskou, § 70 vyhledávanou, lze tu patrně rozuměti požadavek, aby učitel nabyt vysvědčení o této způsobilosti ve formě zákonem předepsané, což vysvítá netoliko z povahy věci, nýbrž jmenovitě z ustanovení § 48 novelly ku školskému zákonu ze dne 2. května 1883 č. 53 ř. z., která co do způsobilosti vý-

slovně poukazují na § 38 odst. 5., ve kterémžto zákonném předpisu jedná se o zkouškách způsobilosti k vyučování náboženství, které předsebeřou se u přítomnosti zástupců církve nebo náboženské společnosti (rozh. správ. s. ze dne 26. března 1885 sb. »Budw.«, IX., 2476). S druhé strany odpovídá škola určitých souvěrců požadavkům §§ 70 a 72 zák. ze dne 14. května 1869 č. 62 ř. z. již tím, když postaráno jest o vyučování náboženství žáků dotyčného vyznání. Užívají-li této školy i děti jiné konfese, jak to dle § 5 zák. ze dne 25. května 1868 č. 48 ř. z. jest dovoleno, pak náleží na rodiče neb jich zástupce, aby těmto dětem poskytovali domácí vyučování v náboženství (vým. min. kultu a vyuč. ze dne 15. prosince 1869 č. 10590).

3. Náklady vyučování.

a) Církvím a náboženským společenstvem dle § 2 zák. ze dne 14. května 1869 č. 62 ř. z. náležející obstarávání náboženského vyučování ve veřejných školách obecných zahrnuje v sobě povinnost vyučovati náboženství bezplatně.

b) Vrchním úřadům náboženským se dovoluje, aby sloučivše několik žákovských oddělení k náboženskému vyučování, nebo i jiným způsobem, který by nerušil řád školní, po vyžádaném schválení školních úřadů učinily opatření, jimiž by splnění této povinnosti se usnadnilo.

c) Uděluje-li vyučování náboženství dle § 5 zák. ze dne 14. května 1869 č. 62 ř. z. světský učitel na více než trojtřídní obecné nebo měšťanské škole, budiž mu povolena buďto přiměřená remunerace nebo budiž vlastní učitel náboženství zřízen (čl. I. z. ze dne 17. června 1888 č. 99 ř. z.).

d) Náklady vyučování náboženství patří k nákladům na tu kterou školu, ačli není tu vlastních fondů, nadání, osob neb korporací k tomu zavázaných.

e) Zemskému zákonodárství jest zvláště vyhrazeno, aby upravilo stálé platy a remunerace učitelů náboženství na obecných a měšťanských školách, bližší podmínky při poskytování těchto, jakož i náhradu za cesty. Zemské zákony obsahují v podstatě tato ustanovení: Učitele náboženství se stálými příjmy lze jen tehdy ustanoviti, zaujme-li jím poskytované vyučování určitý počet hodin v týdnu, kterýžto počet zemskými zákony různě jest stanoven (v Čechách na 16 hodin, zák. ze dne 11. prosince 1888 č. 69 z. z.). Učitelé se stálými příjmy dosazení mají povinnost určitý maximální počet hodin v týdnu vyučovati (v Čechách 25 hodin). Povinnost vyučovací a služební postavení vlastních učitelů náboženství určuje se od případu k případu dekretem zřizovacím. O systemisování místa zvláštního učitele náboženství s remunerací neb stálým platem, jakož i tom, na kterých školách a v jakém počtu týdenních hodin učitel má náboženství vyučovati, rozhoduje zemský úřad školní, vyslyšev okresní školní úřad a dorozuměv se s příslušnými vrchními náboženskými orgány, u židovských učitelů náboženství s přednosty dotyčné židovské obce náboženské. Remunerace, náhrady cestovní budtež, není-li vlastních fondů, nadací nebo povinných k tomu osob neb korporací, zapravovány z těch prostředků, na které jsou poukázány služební platy světských učitelů.

4. Způsobilost k vyučování dle školských zákonů.

Ke zkoušení kandidátů co do jejich způsobilosti k vyučování náboženství jsou povoláni zástupcové církví a náboženských společností (§ 38 posl. věta říš. škol. zák.). Všickni kandidáti mají o své způsobilosti pro

případ, že by musili vyučovati náboženství svého vyznání, zvláštní ústní zkoušku složit. Zkoušku předsevezmou examinatori ustanovení příslušnou církví nebo náboženskou společností u přítomnosti ředitele zkušební komise nebo jeho zástupce a komisařů vyslaných tou kterou církví nebo náboženskou společností. Posudek o výsledku zkoušky mají podati examinatori a komisaři. Ředitel zkušební komise věnujž svou pozornost též náboženské nauce ve příčině methodického pojednání a vyslov o tom svůj úsudek církevním zástupcům. Komisařům a examinatorům jest zůstaveno na vůli aby odbývali u příležitosti zkoušek způsobilosti k výpomocnému udílení náboženského vyučování zvláštní zkoušky učební u přítomnosti ředitele zkušební komise nebo jeho zástupce (čl. II., odst. 7. a 8. min. nař. ze dne 31. července 1886.). Tato způsobilost nabytá pro školy obecné k výpomocnému udílení vyučování náboženství zahrnuje v sobě též způsobilost vyučovati náboženství na školách měšťanských. Kandidáti, kteří nenabylí ještě této způsobilosti, mohou ji získati při zkoušce způsobilosti pro měšťanské školy složice zvláštní zkoušku z náboženství (čl. III. odst. 7. cit. nař.).

5. Způsobilost k vyučování dle zákonů církevních.

a) *Katolické náboženství.* V nejširším smyslu zahrnuje vyučování katolickému náboženství nauku křesťanského učení a katechetiku. Vztahuje se tudíž církevní učení katolickému náboženství netoliko na dítky školou povinné, nýbrž i na mládež škole odrostlou. Vyučování toto má se díti v neděli a ve svátek; jen duchovní, nikoli laikové, smějí za vrchního dohledu příslušného biskupa hlásati Kristovo učení. Co se týče nauky náboženské ve školách, mělo dříve dle čl. 5. konkordátu býti veškeré učivo katolické mládeže ve školách veřejných i neveřejných přizpůsobeno nauce katolického náboženství. Biskupové měli mocí svého úřadu vrchnopastýřského řídití výchovu mládeže a pečlivě nad tím bdíti, aby se při některém předmětu vyučování ničemu neučilo, co by se přičilo víře a mravní neporušenosti. Konkordát vyčerpál úplně zásady katolického práva církevního. Ten, kdo chce udíleti vyučování v katolickém náboženství, musí obdržeti od biskupa příslušné diecése církevní posláná a oprávnění (*missio et auctoritas*); biskup přihlížež na náboženské smýšlení a zbožnost žadatelovu. Dle XXV. sezení koncilu Tridentského a dle konstituce papeže Pia IV. měli od roku 1464 žadatelé za úřad učitelský teprve po slavnostním složení vyznání víry (vyznání tridentského) k němu býti připuštěni. Od opět-ného zavedení konstituční vlády v Rakousku (1860) snažil se stát, aby opět převedl na se jisté záležitosti, jež byly úplně přenechány konkordátu a jež ve značné míře dotýkaly se zájmů státních. Sem spadá i zákonodárství týkající se veřejného vyučování; vyučování náboženství, důležité to odvětví veškerého systému vyučovacího, nemohlo se považovati výhradně za záležitost církevní, takže si zjednala průchodu myšlenka, že zákonodárství světské stanoviti má způsob i míru státního vlivu na ty záležitosti, při nichž církev jeví se jakožto podstatný činitel ku spolupůsobení býti povolánou. Zákony v poměru školy k církvi ze dne 25. května 1868 č. 48. ř. z., zákony o dozoru nad školami, říšským zákonem o školách obecných a jeho novelou, jakož i konečně zákonem ze dne 7. května 1874 č. 50. ř. z. o upravení zevnějších poměrů katolické církve stanoveny byly meze mezi mocí církevní a státní ve příčině těch církevních záležitostí, jež se dotýkají státních zájmů a k nimž patří i vyučování náboženství. Říšský zákon o školách obecných přijal zásadu, že v první řadě jsou povoláry

církvě a církevní společnosti, aby staraly se o vyučování náboženství svými církevními orgány, i ponechává tudíž i katolickým církevním úřadům, aby též duchovní, správou duší se zabývající, za učitele náboženství na školách obecných a měšťanských dosazovaly. Bylo pak dle toho biskupovi právo zachováno, aby i jiné duchovní, kteří nejsou ve správě duchovní, učinil způsobilými k vyučování náboženství. K tomu konci nechť se tito vykáží absolvováním teologických studií a jistou praxí, nemají-li této, nechť se podrobí zkoušce konkursní. Konečně lze za nedostatku duchovních učitelů náboženství povolati i světské učitele se svolením příslušného úřadu církevního ku spolupůsobení při vyučování náboženství dle nařízení vydaných školními úřady (§ 5 říš. z. o obec. školách).

b) Aby mohl kdo udíleti vyučování náboženství evangelického na školách obecných a měšťanských, má k tomu všeobecně zapotřebí vysvědčení státní komise zkušební. Ostatek jest na superintendentovi, aby zkoušel kandidáty pro vyučování náboženství, kdežto farář jest zase povolán, aby buďto sám náboženství vyučoval, po případě aby dohlížel k vyučování, vyučuje-li někdo jiný.

c) Co se dotýče židovského náboženství, jest povolán v každé obci náboženské přednosta k tomu, aby se vyslovil o způsobilosti a hodnosti učitelů náboženství. Z pravidla vyučuje rabín náboženství. Mohou však i světské učitelé, pokud k tomu jsou za způsobilé uznáni přednostou náboženské obce, k vyučování náboženství povoláni býti. V tom případě kontroluje přednosta obce náboženské spolu s rabínem vyučování náboženství.

II. Vyučování náboženství na školách středních a učitelských ústavech jest rovněž obligatorní. Na školách středních a učitelských ústavech budiž řádné vyučování náboženství zabezpečeno každému vyznání, ku kterému náleží aspoň 20 žáků ze všech tříd, ve kterých se vyučuje náboženství jako povinnému předmětu (§ 4. zák. ze dne 20. června 1872.).

1. Způsobilost učitelů.

a) Katoličtí učitelé náboženství musí dle § 2 al. 5 nař. ze dne 19. července 1856 č. 146. ř. z. a § 12. zák. ze dne 9. dubna 1870 č. 71 věstníku pro školy střední vykážati se maturitní zkouškou s prospěchem vykonanou (vým. min. kultu a vyuč. ze dne 1. září 1870 č. 8626.).

b) Jen ti jsou způsobilí vyučovati náboženství, kdož se podrobili zkoušce konkursní před zkušební komisí sestavenou příslušným biskupským ordinariátem a kdož při této zkoušce s dobrým úspěchem obstáli; jen doktoři teologie jsou osvobozeni od této zkoušky (vým. min. kultu a vyuč. ze dne 19. července 1856 č. 146.).

c) Za učitele náboženství evangelického buďtež jen ti z pravidla připuštěni, kdož prokáží se vysvědčením o své způsobilosti vydaným vrchní církevní radou.

d) Pro vyučování náboženství židovského na školách středních není předepsána žádná způsobilost, nýbrž přednostové náboženské obce mají zvoliti vědecky vzdělané učitele náboženství dle svého uvážení; tito pak (rovněž jako evangeličtí učitelé náboženství) jsou z pravidla výpomocnými učitelé.

2. Pokroky žáků v učení se náboženství na školách středních a ústavech učitelských buďtež jen tehdy klasifikovány, jestliže dle § 4 říš. zák.

ze dne 20. června 1872 zabezpečeno jest správou vyučovací řádné vyučování náboženství pro tu kterou konfesi. Kde není podmínky § 4 cit. zák. ze dne 20. června 1872, budiž na vysvědčení místo známky z náboženství vyznačen faktický stav, že žákům dotyčného vyznání náboženství se na ústavě nepřednášelo (min. nař. ze dne 24. července 1874 č. 4085, věstník č. 41). Zákon ze dne 20. června 1872 nedotknul se povinného rázu vyučování náboženství na paedagogických a středních školách, ačkoliv toto vyučování jen za jistých podmínek školou se zabezpečí. Jsou tedy žáci, kteří náležejí náboženskému vyznání ve škole vyučováním nezastoupenému, jen tehdy osvobozeni od předložení vysvědčení o vyučování náboženství, lze-li prokázati, že nemohli se účastniti vyučování ve svém náboženství. Kde však za obyčejných poměrů možnost tato se naskytá, nechť každý žák se vykáže o splnění své povinnosti (min. nař. ze dne 10. června 1875 č. 844 věstník č. 26.).

3. Náklad na vyučování.

Náklad vcházející vyučováním náboženství, pokud není hrazen z fondů náboženských nebo bohoslužebných, a není-li ku krytí jeho při jednotlivých školách vlastních fondů nebo povinností jednotlivých osob nebo korporací, náleží k nákladu dotyčných škol (§ 5 zák. ze dne 20. června 1872 č. 86 ř. z.). Katolickým kněžím ustanoveným za učitele náboženství na středních a měšťanských školách budtež vypláceny podpory a výpomoci ve případech, kde to lze povolit, nikoli z náboženské matice, nýbrž z prostředků a fondů určených k dotaci dotyčného místa učitelského. Co se týče kněží obstarávajících vyučování náboženství na školách obecných, poukazuje se však na dekr. dvor. kanc. ze dne 3. srpna 1847 č. 27322, dle něhož těm kněžím, již své platy berou z náboženské matice, mohou se z této matice povolit též podpory a výpomoci za modalit a obmezení v něm zmíněných (výn. min. ze dne 1. srpna 1874 č. 9378 věstník č. 42). § 5 zák. ze dne 10. června 1872 č. 86 ř. z. činí své ustanovení, že náklad na vyučování náboženství náleží k nákladu na tu kterou školu, jen na té okolnosti závislým, zda se tento nehradí z fondu náboženského neb bohoslužebného, nestanoví však právní povinnost, že by v první řadě tyto fondy, i bez zvláštního věnování a povolení, náklady ty nésti měly (rozh. spr. soudu ze dne 12. února 1880 sb. »Budw.«, IV. 697.).

III. Přípravné vyučování náboženství.

Pokud třeba katolickou mládež připravit ku přijetí sv. svátostí vyučováním na školách obecných, musí tato příprava z pravidla tvořiti část vyučování náboženství, které se děje v hodinách určených rozvrhem vyučovacím a rozvrhem hodin. Vyžadují-li toho poměry na některých místech, aby se k tomu přibrala zvláštní ještě doba mimo pravidelné vyučování, k němuž jsou žáci školou přidržováni, jest dle § 5 říš. zák. o obec. školách ze dne 14. května 1869 a dle § 50 školního a vyučovacího řádu ze dne 20. srpna 1870 věstn. č. 119 nutno, aby úřadové církevní ohlásili své opatření prostřednictvím okresního školního úřadu správci školy. Vyhovění takovýmto oprávněným nárokům nestaví se školské zákony v cestu, leč z důvodů paedagogickodidaktických jest se toho přidržovati, aby se dalo takovéto mimořádné vyučování náboženství řádným učitelem náboženství té které školy, aby bylo obmezeno jen na málo týdnů školního roku, a aby se konalo v místnostech školních jako řádné vyučování (výn. min. kultu a vyuč. ze dne 22. prosince 1876 č. 11355 věstníku č. 2 z r. 1877).

IV. Vyučování náboženství dětí bez vyznání.

Vzhledem k tomu, že vyučování náboženství patří k povinným předmětům vyučování a že každé dítě školou povinné jest povinno, aby účast bralo na vyučování náboženství zákonem uznané církve, není o tom pochyby, že též žáci bez vyznání v náboženství musí se vyučovati. Rodičům nebo zákonným zástupcům zůstaveno jest však na vůli, aby učinili návrh, ve kterém náboženství mají býti vyučovány. Otázka, zda musejí se účastniti žáci bez vyznání též úkonů náboženských (bohoslužby, kázání, zpovědi atd), posud definitivně rozhodnuta není, než přimlouvá se mnoho důvodů za to, aby nebyl vykonáván nátlak co do úkonů náboženských; jestli v duchu zákona říšského o školách obecných, aby propuštění ze školy obecné podmíněno bylo pouze nabytím nejnütnějších vědomostí z náboženství a z ostatních důležitých předmětů (čtení, psaní a počítání), kdežto náboženské úkony, byť by i byly částí náboženského vyučování, nemohou tvořiti podstatnou náležitost vysvědčení na odchodnou.

Správní soudní dvůr vyslovil se o otázce, musí-li žáci bezvěrci účastniti se vyučování náboženství, záporně, odůvodniv to, že vyučování náboženství předpokládá příslušnost k určitému vyznání (rozh. ze dne 26. dubna 1877 č. 422 sb. »Budw.« č. 669 a ze dne 27. září 1879 č. 1561 sb. »Budw.« č. 568). V dalších svých rozhodnutích (ze dne 22. dubna 1882 č. 848 sb. »Budw.« č. 9384 a ze dne 18. dubna 1884 č. 668 sb. »Budw.« č. 2094) vyjádřil se správní soud opačně, takže dítky bez vyznání nyní dle předpisů školských musí býti vyučovány v náboženství, jež se určí.

V. Státní dozor.

Ježto státu připadá veškerý dohled nad školstvím a výchovou (čl. 17. zák. stát. zák. ze dne 21. prosince 1867 č. 142 ř. z. a § 1. říš. zák. o školách obecných ze dne 24. května 1868), přísluší jemu i nejvyšší dozor nad vyučováním náboženství. Toto právo dozorčí vrcholí v těchto bodech:

1. Církevní úřadové a učitelé náboženství jsou podrobeni zákonům o školství obecném. V mezích těchto mají oni zadost činiti zákonným nařízením.

2. Učitelé náboženství podléhají ve příčině své činnosti učitelské disciplinárním předpisům školských zákonů (§ 5. zák. říš. o školách obecných a § 7. zák. ze dne 20. června 1872 č. 86 ř. z.).

3. Všecka nařízení a opatření církevních úřadů o vyučování náboženství na školách obecných buďtež sdělena se správcem školy prostřednictvím místního školního úřadu, nesouhlasí-li tato opatření s řádem školním a vyučovacím, budiž jich prohlášení školními úřady zakázáno, t. j. nebudiž jich šetřeno správcem školy (§ 5 říš. zák. o školách obecných).

4. Z práva vrchního státního dozoru plyne dále, že stát sobě vyhradil konečné schválení rozvrhu a plánu vyučovacího. Toto právo vykonává stát zemskými školními úřady.

5. Učebnice náboženské, jichž se při vyučování užívá, musí býti schváleny ministerstvem kultu a vyučování, které rozhodne o jich připuštění teprve tehdy, byly-li tyto církevními úřady dotyčného náboženského společenstva approbovány, resp. bylo-li připuštění jich doporučeno (výn. min. ze dne 9. července 1856 č. 2219 a ze dne 15. srpna 1880 věstníku č. 27).

6. Náboženské úkony, jich obstarávání, řízení a bezprostřední kontrolování (§ 2 zák. ze dne 25. května 1868 č. 48) podléhají potud ingerenci úřadů školních, pokud by v míře těchto úkonů mezi okresním školním úřadem a církevním vznikly neshody, ve kterémžto případě rozhodniž zemský úřad školní (§ 50. řádu škol. a vyučovacího pro školy obecné). Byť by i účastenství v náboženských úkonech bylo povinné, nemají tato přes to na známku z náboženství vlivu (nař. min. fin. ze dne 28. října 1870 věstníku č. 151 a ze dne 11. listopadu 1870 č. 11253 věstníku č. 156).

Nadace viz Osoby právnické.

Nadace mešní (mešní stipendia, fundace).

I. Pojem.

Mešní nadace jsou duchovní nadace duchovním správcům za čtení mší věnované. Při každém farním kostele pozůstává pro klerus správy duchovní závazek určitý počet mší zejména ve veškeré dny nedělní a sváteční t. zv. mše pro populo parochiano bez úplaty sloužití, tak že toliko v ostatní dny mohou čísti mše, pro něž byla založena nadace nebo vzhledem k nimž bylo jim uděleno stipendium manuální.

II. Dle církevních zásad mohou kněží vůbec za čtení mše v určité (individuální) intenci — církví ovšem schválené — přijati dar lásky (Eleemosina, stipendium missae), avšak nesmí v tom býti spatřováno zaplacení za mši nebo mzda pro kněze. Dá-li pak příjemce čísti mši některým knězem jiným, musí tomuto vydati celé stipendium, jež obdržel, jinak by se dopustil svatokupectví (simonie; viz rozh. kongr. konc. k Sess. XXII. decr. de observ. et evit. in celebr. missar. Conc. Trid.). Rovněž nesmí býti přijata dvě stipendia za tutěž mši, a dále vůbec žádné stipendium za mši, která — jako mše v dny nedělní a sváteční pro populo parochiano — na základě zvláštního příkazu musí býti persolvována na určitou intenci; při tom jest lhotejno, zdali dárce o této okolnosti věděl či má-li příjemce dle jeho vůle mši sice čísti avšak aplikaci neučiniti. Rovněž není dovoleno přijati stipendium za mši již čtenou nebo čísti mši v naději, že stipendium bude věnováno nebo konečně vyzývati osoby zpovídající se nebo umírající k udělení mešních stipendií nebo k zakládání mešních nadací. Mešní nadace mohou záležeti buď v penězích nebo v jiných věcech, jež jeví se býti příspěvkem k výživě duchovního. Výši mešní nadace nebo obnosu z nadání příslušejícího má vyměřiti zakladatel, zhusta bývá však dle zvyku nebo diecesním předpisem stanovena na 50 kr. Kněz však může přijati i obnos větší nebo menší, nebo může věnovaný obnos naprosto odmítnouti a mši bezplatně persolvovati. Nařídil-li zůstavitel, aby v jistém místě určitý počet mší byl persolvován, nevytknuv obnosu peněžního, má dědic zapraviti obnos v tomto místě obvyklý. Kterému duchovnímu má stipendium připadnouti, závisí od vůle dárce. Farář nemá na stipendia od svých osadníků ani výhradního nároku ani předního práva před svými kooperatory a knězi řeholními. Naproti tomu má duchovní, jemuž se stipendium nabízí, na vůli buď je přijmouti neb odmítnouti a přijaté buď si podržeti nebo jinému duchovnímu je postoupiti. Do ciziny však nesmí býti stipendia nikdy zasílána; světský duchovní, který by tak učinil, byl by zbaven obročí, řeholní kněz pozbyl by způsobilosti ke všem dignitám. Na stipendia poslední vůlí bez bližšího určení zanechaná může